

7. Bolivar S. Carta de Jamaica / S. Bolivar // Romero Jose Luis. Pensamiento politico de la Emancipaciyn. - Barcelona : Bibl. Ayacucho, 1985. - No. 24. - Vol. 2. - P. 89.
8. Dumont L. Homo Hierarchicus / L. Dumont. - Paris : Editiones Gallimard, 1966. - P. 64.
9. Bolivar S. Selected Writings Bolivar / S. Bolivar ; [edited Harold A. Bierck, Jr.]. - Vol. 2. - New York : Colonial Press, 1951. - P. 557.
10. Draper T. Castroism : Theory and Practice / T. Draper. - New York : Praeger, 1965. - P. 9.
11. Asturias M. A. El Secor Presidente / M. A. Asturias. - New York : Atheneum, 1975. - P. 125.
12. Montesinos J. Ensayos y estudios de literatura Espanola / J. Montesinos. - Madrid : Editorial Revista de Occidente, 1970. - P. 216.
13. Cuevillas F. N. El regimen de caudillaje en Hispanoamerica / F. N. Cuevillas // Boletin del instituto de sociologia. - 1953. - Vol. 11. - P. 62.
14. Leeds A. Concept "Culture Poverty": Conceptual, Logical, and Empirical Problems, with Perspectives from Brazil to Peru / A. Leeds // Culture Poverty / [edited E. B. Leacock]. - New York : Simon and Shuster, 1971. - P. 226.
15. Huntington S. P. American Politics: Promise Disharmony / S. P. Huntington. - Cambridge, Mass. : Harvard University Press, 1981. - P. 33.
16. Bolivar S. Selected Writings Bolivar / S. Bolivar ; [edited Harold A. Bierck, Jr.]. - Vol. 2. - New York : Colonial Press, 1951. - P. 557.
17. Amadeo M. Ayer, hoy, manana / M. Amadeo. - Buenos Aires : Ediciones Gure, 1956. - P. 97.
18. Lowenstein K. Presidency Outside United States / K. Lowenstein // Journal Politics. - 1949. - Vol. II. - P. 53.
19. Ciria A. Partidos y poder en la Argentina moderna (1930-1946) / A. Ciria. - Buenos Aires : Editorial Jorge Alvarez, 1968. - P. 158.

A. Bredihyn

THE PERON'S DOCTRINE FEATURES AND ITS INFLUENCE ON ARGENTINA'S DEVELOPMENT

The given article is devoted to the analysis of the H.D. Peron's doctrine. Complex of the ideological peronist's background is based on political, economic and social components. The short analysis of "19 truth of Peronism" and features of implementation are presented.

Key words: H. D. Peron, doctrine, implementation, development, Argentina.

© А. Бредіхін

Надійшла до редакції 10.05.2012

УДК 930.2:303.446.4(477) "18/19"

ІСТОРІОГРАФІЯ ПИТАННЯ СТОСУНКІВ ЗАПОРОЗЬКИХ І ДОНСЬКИХ КОЗАКІВ (КІНЕЦЬ XV - ПОЧАТОК XVIII ст.) НА РУБЕЖІ XIX-XX ст.

КАТЕРИНА ГІРЯ,

кандидат історичних наук, доцент кафедри економічної теорії
Донецького інституту міського господарства

У статті розглянуто історіографію відносин запорозьких та донських козаків (кінець XV - початок XVIII ст.) на рубежі XIX-XX ст. Проаналізовано історіографічні джерела з указаної проблеми. Простежено умови розвитку історіографії зазначеної проблеми; показано негативний вплив офіційної політичної думки Росії того часу на її дослідження. Висвітлено історичні та політичні погляди науковців зазначеного періоду, які торкалися проблеми взаємовідносин запорозьких та донських козаків. Досліджено характерні риси історіографічних джерел, їхні сильні та слабкі моменти. Установлено головні аспекти дослідження взаємовідносин запорозьких та донських козаків наприкінці XIX - на початку XX ст. з урахуванням дискусійних питань із проблеми.

Ключові слова: запорозькі та донські козаки, історіографія, історіографічні джерела.

Постановка проблеми і стан її вивчення. Стосунки українських та донських козаків (кінець XV - початок XVIII ст.) є важливою сторінкою спільної історії двох східнослов'янських народів. Однак вивчення цієї важливої історичної проблеми ще далеко від

завершення. При цьому глибина дослідженості теми в цілому та кожного її структурного компонента залишається недостатньою. Виходячи з масштабності, довготривалості й геополітичного значення міжкозацьких взаємин та з огляду на недостатню їх вив-

ченість, є всі підстави говорити про необхідність аналізу здобутків дослідників різних епох, виявлення малодосліджених питань й окреслення напрямків подальшого дослідження проблеми.

Незважаючи на очевидну впливовість чинника українсько-донських стосунків на історію України XVI - початку XVIII ст., стосунки України з Доном указаної доби не належать до аспектів, які ретельно вивчаються історіографами.

Історіографія зазначеної проблеми залишається майже не дослідженою. Тільки сучасний дослідник В. Брехуненко [43] торкається цього питання, але не подає повної історіографічної картини. Актуальність проблеми підвищується у зв'язку з внутрішніми (відродженням козацтва в сучасних умовах і розвитком козацьких громад в Україні) та зовнішніми (потребою зміцнення добросусідських відносин України з Росією) обставинами. З метою вивчення окресленої тематики автором було опрацьовано історичні праці і матеріал "Донських Справ" та деяких інших джерел.

Мета роботи - здійснити огляд історіографії взаємовідносин запорозьких та донських козаків на рубежі XIX-XX ст.

Виклад основного матеріалу. 90-ті рр. XIX ст. - початок XX ст. - апогей колоніальної політики Російської та Австро-Угорської імперій щодо України. Водночас - це й новий етап наростання українського національно-визвольного руху, його радикалізації, утворення перших політичних партій, період революційних потрясень і Першої світової війни.

Російські дослідники зазначеного періоду Д. Іловайський та С. Платонов [1-6] торкнулися питання про роль козацтва в подіях Смути початку XVII ст. у Росії, розкрили причини та мотиви дій козаків проти Москви. Так, перший зазначив, що головною силою війська Лже-Дмитрія I стали козаки, переважно запорозькі, яких, за деякими повідомленнями, було до дванадцяти тисяч, із них 8 тис. кінних, решта піші, вони привезли з собою 12 справних гармат [1]. С. Платонов в архівосховищах Московської держави виявив 60 сказань про Смуту, проглянув 150 рукописів, відкривши, таким чином, цілий комплекс культурно-історичних пам'яток Росії XVII ст., присвячених подіям, які охопили країну на рубежі XVI-XVII ст. На відміну від своїх попередників, які зверталися до того ж виду джерел (М. Карамзін, С. Соловйов, О. Попов, І. Забелін, М. Костомаров, Д. Іловайський), С. Платонов поставив за мету "історико-критичне вивчення казань про Смуту в усій її сукупності" [2].

У 90-х рр. XIX ст. у Санкт-Петербурзі була видана "Історія запорозьких козаків" Д. Яворницького [7]. Ця фундаментальна праця в трьох томах (1892, 1895, 1897) стала підсумком багаторічної дослідницької роботи вченого, розпочатої ще в студентські роки. Велику увагу історик звернув на нарративні джерела, починаючи від Геродота й закінчуючи своїм сучасником, нащадком запорожців Коржем. Особливо пошаною автора користувалися літописи й хроніки - давньоруські, козацькі, польські. Іншим, не менш суттєвим джерелом "Історії запорозьких козаків" були неопубліковані документи з російських та українських архівів, бібліотек, приватних зібрань. Широко залучив Д. Яворницький до свого твору й праці С. Соловйова, М. Маркевича, О. Рігельмана, А. Скальовського, П. Куліша, М. Костомарова та інших. "Десятки разів обійшов він пішки всі землі Запорозьких вольностей, дослідив усі Січі, кілька разів ламав руки й ноги на порогах...", і все

задля того, щоб відчути й збагнути героїчний "дух історії" козацтва, донести її до читача [8]. Д. Яворницький досить ретельно описав спільні походи запорожців і донців на Крим та до берегів Туреччини, показав їх історичне значення [9].

Кінець XIX - початок XX ст. відмічено діяльністю М. Грушевського, примітною рисою якої була особлива увага до збирання і видання історичних джерел. Учений став ініціатором утворення Археографічної комісії, разом із І. Франком та С. Томашівським очолив її діяльність, спрямовану на підготовку корпусу документів з історії України-Руси. Зусиллями членів комісії були опрацьовані джерельні матеріали в архівах Варшави, Кракова, Києва, Петербурга, Москви, Харкова, Чернігова, бібліотечні та приватні колекції історичних пам'яток. Ряд виявлених і досліджених джерел за період до 1914 р. було опубліковано в спеціальному виданні "Жерела до історії України-Руси" [10]. Так, у 8 томі цього видання йшлося про лист коронного гетьмана Речі Посполитої С. Жолкевського, написаний румелійському беглеберу (перша чверть XVII ст.). Коронний гетьман, наголошуючи на ефективності лише інтегрального підходу до проблеми козацьких морських та сухопутних виправ, за основний аргумент своєї думки вважав те, що в іншому випадку переслідувані Польщею українські козаки відійдуть на недосяжний для польської зброї Дон, що зведе нанівець будь-які застережні заходи [11]. Таким чином, назване джерело свідчить про те, що співробітництво донських і запорозьких козаків у першій чверті XVII ст. було впливовим чинником міжнародних відносин.

М. Грушевський уперше в історіографії загострив увагу на тому, що зв'язки з Доном були органічною потребою українського козацтва. Крізь призму інтересів останнього висвітлена низка спільних морських походів, деякі прояви міграційних процесів, участь обох козацьких військ у подіях Смути, стосунки доби Б. Хмельницького. Зберігає своє значення низка висновків дослідника, який указав на те, що в одному зі списків "Вірша на жалісний погреб П. Сагайдачного", котрим довгий час послуговувались при визначенні дати облоги Кафи, наведена цифра, яка позначає десяток, що дало привід вважати дату 1616 р. за неправильну [12]. М. Максимович, І. Каманін, Ю. Тушин також відстоювали думку про 1606 р. [13]. Складнощі полягають і в тому, що це джерело не містило ані більш-менш детального опису самого штурму, ані інформації про дії козацького загону. Заповнити ці прогалини, а також остаточно устійнити дату облоги - липень 1616 р. - дають змогу статейний список П. Мансурова та С. Самсонова і відписка послів у Криму Ф. Челюскіна та П. Данилова (1617, 18 лютого) [14]. У всіх відомих на сьогодні джерелах фігурують лише українські козаки. Свідчення П. Мансурова та С. Самсонова про надходження 15 липня 1616 р. до султана вістей про поразку турецької флотилії від козаків у гирлі Дніпра підтверджують здогадки М. Грушевського, що козаки вирушили під Кафу в стислім часі після морського бою [15].

М. Грушевський звернув увагу на прагнення П. Сагайдачного-політика "по можливості не випускати Польщу з воєнних клопотів" [16]. Задля цього, з одного боку, використовувався турецько-татарський фактор, з іншого - був задіяний потенціал осі Дніпро-Дон. З 1616 р. розпочалося масштабне співробітництво українських та донських козаків у сфері протиборства з турками й татарами. М. Грушевський

звернув увагу на факти, котрі свідчили про те, що перенесення козаками акценту на операції з Дону полегшувало для Речі Посполитої дипломатичні змагання з Константинополем, даючи змогу перекласти вину на донців та Москву. Він згадав лист Є. Збарзького від 8 травня 1622 р., у якому, з огляду на небезпеку дошкульних для Туреччини козацьких походів, останній переконливо радив польському королю якнайшвидше спорядити посла до Константинополя для прискороного укладання договору, котрий би закріпив досягнуте під Хотиним перемир'я. З метою нейтралізації негативної дії козацького фактора пропонувалось написати листа до візира з поясненням, що на море ходять не запорожці, а донські козаки, які за намовою Москви псують польсько-турецькі стосунки [17].

Спираючись на донесення французького та англійського послів, М. Грушевський вів мову про похід наприкінці липня - на початку серпня 1622 р. під Константинополь тільки українських козаків [18]. Проте московські послы до Туреччини І. Кондирев і Т. Бормосов завважили спільний характер походу, бо при них повернулось на Дон 25 човнів донців та запорожців, а козаки говорили, що "були за морем от Царягорода за полтора днища и повоевали в царгородском уезде села и деревни" [19]. На свідчення І. Кондирева і Т. Бормосова вказували В. Сухо-руков, С. Соловійов, Д. Яворницький [20]. На більшу довіру заслуговують свідчення І. Кондирева і Т. Бормосова як отримані безпосередньо від учасників походу, натомість французький та англійський послы оперували загальною інформацією про появу козаків біля турецької столиці.

Варто також зазначити, що М. Грушевський помилково відніс штурм Азова 1634 р. до 1644 р. [21]. Прикра помилка вкралась у результаті абсолютної довіри дослідника до опублікованої в 1906 р. [22] однієї з копій допитових свідчень царського посланця до ногайської орди В. Струкова, які дяк Посольського приказу хибно датував 25 квітня 1645 р. замість 1635 р. Інший список копитових свідчень, а також статейний список та чолобитна В. Струкова відклалися в Ногайських справах РДАДА [23] і датовані, відповідно, 25 квітня 1635 р. (допитові свідчення), 24 червня - 28 вересня 1635 р. (статейний список), 15 жовтня 1635 р. (чолобитна). М. Грушевського не насторожила навіть згадка у допитових свідченнях В. Струкова про І. Сулиму.

М. Грушевський намагався розглянути події осені-зими 1649 р., викликані планами Іслам-Гірея [24]. Дослідник, з думкою якого пізніше погодився О. Гермайзе, пов'язав з обструкційними для Чигирини діями донців остаточний нахил Б. Хмельницького до підігрування Криму і навіть до того, щоб "піддавати Орді плани походу на Москву, та на Дін та інше" [25]. У підсумку М. Грушевський дійшов висновку, що гетьман під тиском несприятливих внутрішньоукраїнських обставин намагався саме через поголоски, листи, переговори, мобілізації "про похід на Дон та московське прикордоння" зайняти увагу козацтва планами різних війн і здобичливих походів та відвернути її від менш приємних справ, таких як реєстри й перспективи, які чекали невписаних (поворот польських урядників), та від домашніх злиднів: неврожаю, дорожнечі, нестатків, "від котрих людиність бідувала дуже" [26]. За М. Грушевським, Б. Хмельницький у більшій мірі, ніж Іслам-Гірей, планував і скасовував похід на Дін, не переймаючись неминучими наслідками такої політики. Влас-

не, оцей наслідковий бік і не був урахований дослідником при аналізі поведінки гетьмана, що й привело до однобічного тлумачення ним подій [27]. Натомість ситуацію весни - літа 1650 р. М. Грушевський виправдано розглядав як прояв агресивних намірів Криму, котрі Б. Хмельницький всіляко прагнув нейтралізувати [28].

Козацький історик К. Абаза був автором "Історії стародавнього казацкого быта в общедоступном изложении для чтения в войсках, в семье и школе" [29]. Нарис був присвячений побуту та історії донців, уральців, кубанців та терських козаків. К. Абаза називав запорожців братами донських козаків. Він писав про те, що запорожські козаки вказали донцям новий, більш прибутковий шлях для здобичі - "Сине", тобто Азовське море. Він зазначив, що донські козаки особливо посилюлись із тих пір, як завели дружбу із запорожцями [30].

Історик П. Жукович у спеціальній праці розглянув питання про союз між козацтвом та православним духовенством, яке після Брестської церковної унії 1596 р. почало зазнавати утисків та гонінь на рівні державної системи Речі Посполитої [31]. Однак з усією визначеністю ідея захисту грецької релігії вперше прозвучала в заяві козацької депутації перед Київським гродським судом (1610 р.). У ній відкрито декларувалася думка про те, що, "...яко сынове тоеж соборное апостольское восходное церкви будучи, именем всего Войска козаков Запорозких... именем тых своїх товаришов, на послузі Речи Посполитое при его королевское милости будучих в земли Московской, до их милости панов народов тое православное веры и религии старожитное и при особах духовних не отсчепенцах и не отмитных переставати голови против... упорови квалт времен нашей старожитной православной чинить хотячи, протестуемса з докладом того для достаточнишаго в той мери поступку..." [32]. П. Жукович показав, що боротьба козаків за справедливе розв'язання релігійних суперечок (причому їх симпатії незмінно залишалися на боці православних) перетворилася на один з основних напрямків діяльності Війська Запорозького.

На початку ХХ ст. у Санкт-Петербурзі була видана праця В. Бикадорова "Былое Дона" [33]. Автор зазначив, що воцаріння в Литві та Польщі Казимира й початок унії дали поштовх запорозьким козакам до відпадня від Польщі та втеч на Дон; просування посольським шляхом, котрий іменувався Ливенським, стало небезпечним навіть для царських послів. Разом із тим рівень знань В. Бикадорова вельми низький, так він писав, що ці козаки не мали загальної організації і, розбившись на окремі стани, займалися грабунками й розбоями, здійснюючи іноді напади й на донські містечка [34]. Це суперечить загальновідомій чіткій ієрархічній організації Запорозької Січі. У цьому випадку В. Бикадоров або плутає запорозьких козаків із харцизами, або паплюжить їх із політичних міркувань. Дослідник згадує і про спільне розорення запорожцями та донцями Воронезя в 1590 р. та вбивство ними воеводи князя І. Долгорукого-Шабановського, зазначивши, що причини цієї події незрозумілі. Того ж року запорожці з донцями спустошили Трапезунд і Синоп [35].

У праці Є. Савельєва, присвяченій аналізу типів донських козаків та особливостей їхньої мови, у концепційному вигляді постає "бродницька" версія походження донського козацтва [36]. На його думку, у XIV-XV ст. розпорошене донське козацтво вже по-

стає під чотирма назвами: азовські козаки, українські козаки, рязанські козаки й новгородські повольники з Волги. Далі процес витвору нової генерації донського козацтва, за Є. Савельєвим, відбувався таким чином: рязанські козаки на початку XVI ст. освоїли землі по середньому Дону, натомість азовські в 30-40-х рр. укупі із севрюками й белгородськими козаками зайняли низові терени, де в 50 х рр. XVI ст. з'явилася й частина українських козаків, що прийшли з Д. Вишневецьким [37]. При всій своїй необґрунтованості схема Є. Савельєва не позбавлена, однак, і кількох важливих спостережень. Так, справедливо піддавалася рішучому сумніву першорядність ролі великоруського етносу в генезі донського козацтва, визнавалося, хоча й несвідомо, перехрещення в XVI ст. на Дону різноетнічних потоків, слушно підкреслювалося існування відмінностей між низовим і верховим козацтвом Дону.

С. Томашівський - визначний український історик, дійсний член Наукового товариства ім. Т. Шевченка, громадський і політичний діяч, випускник Львівського університету, вихованець історичної школи М. Грушевського - опублікував у 12 томі "Жерел до історії України-Руси" свою статтю "Межи Пиллявцями і Зборовим" [38]. Він писав, що під час облоги Львова у жовтні 1648 р. українським козакам допомагали донці. Через не вказані ним причини С. Томашівський уважав поміч донських козаків, надану війську Б. Хмельницького, "особливо вартою уваги" [39]. Автор підкреслив бажання Б. Хмельницького шляхом залучення союзників та найманців "роздвинути перед очима здивованого Львова всю свою воєнну силу й розбудити в нім переконання, що всяка спроба опиратися йому оружно буде даремною", тобто гетьман використав союзників, у тому числі донських козаків, "як пострах на "львів'ян" та "моральне силуване їх здатися добровільно" [40].

У 1915 р. вийшла праця російського історика М. Любавського "Наступление на степь" [41]. Автор приділив увагу опису шляхів нападів татар на Русь, розповів про сторожову й станичну службу на південних окраїнах руських земель, у якій брали участь козаки. Історик торкнувся питання про вільну козацьку колонізацію на Дону та Дніпрі. Він підкреслив наявність соціальної диференціації серед українських і донських козаків. Так, у XVII ст. у Подніпров'ї було багато козацьких хуторів та пасік, господарі яких уже займалися землеробством, тоді як "прежние голтан" жили за порогами, серед лісів та очерету. М. Любавський підкреслив, що й на Дону, крім голитьби, оселилося багато "домовитих" козаків, котрі одержали рішучу перевагу над "гольтьбою" [42].

Висновки

Отже, на рубежі XIX-XX ст. вийшли праці Д. Іловайського, С. Платонова, М. Грушевського, Д. Яворницького, П. Жуковича, К. Абази, В. Бикадорова, Є. Савельєва, С. Томашівського. У цей період були зроблені кроки вперед у дослідженні участі українських і донських козаків у Смуті на основі історико-критичного вивчення джерел. Що стосується спільних морських походів запорожців та донців, то Д. Яворницький, В. Бикадоров торкнулися вже згаданих їхніми попередниками (В. Сухоруковим, О. Рігельманом та ін.) походів, доповнивши окремими деталями їх описи. Не обійшлося й без необґрунтованих висновків із питань походження донських козаків (Є. Савельєв), участі запорожців та донців у Смуті (С. Платонов), політики Б. Хмельницького

щодо Дону (М. Грушевський, С. Томашівський), помилку фактографічного характеру при огляді спільних козацьких походів (М. Грушевський). Найширше коло питань історії українсько-донських відносин (низка спільних морських походів, деякі прояви міграційних процесів між Запорожжям та Доном, участь українських і донських козаків у подіях Смути, українсько-донські стосунки доби Б. Хмельницького) розглянув М. Грушевський. До речі, його переїзд до Львова, викладання історії України у Львівському університеті, участь у діяльності Наукового товариства імені Шевченка, створення наукової історичної школи започаткували новий етап у розвитку української історичної думки, утвердженні її науковості й національного характеру. П. Жукович звернув увагу на ставлення Речі Посполитої до козацьких походів проти Криму й Туреччини. Але всі зазначені автори зверталися лише до окремих проявів міжкозацьких взаємин (кінець XV - початок XVIII ст.).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Иловайский Д. И. Смутное десятилетие русской истории. 1603-1616 / Д. И. Иловайский. - М., 1898. - С. 30.
2. Чистякова Е. В. С. Ф. Платонов и его "Очерки по истории Смуты..." / Е. В. Чистякова // Платонов С. Ф. Очерки по истории Смуты в Московском государстве XVI-XVII в. / С. Ф. Платонов. - М., 1995. - С. 422-425.
3. Платонов С. Ф. Указ. праця. - С. 423.
4. Там само. - С. 163.
5. Там само. - С. 166.
6. Там само. - С. 139-147.
7. Яворницький Д. І. Історія запорожських козаків / Д. І. Яворницький. - Львів, 1991. - Т. 1-2.
8. Сварник І. Від перекладача / І. Сварник // Яворницький Д. І. Указ. праця. - Львів, 1991. - Т. 1. - С. 12.
9. Яворницький Д. І. Указ. праця. - Т. 2. - С. 135.
10. Жерела до історії України-Руси. - Львів, 1908. - Т. 8; Жерела до історії України-Руси. - Львів, 1913. - Т. 12. - 545 с.
11. Там само. - Т. 8. - С. 150-152.
12. Грушевський М. С. Історія України-Руси / М. С. Грушевський. - К., 1995. - Т. 7. - С. 355.
13. Максимович М. Сказание о гетмане Петре Сагайдачном / М. Максимович // Собрание сочинений. - К., 1859. - Т. 1. - С. 159; Каманин И. Очерк о гетманстве Петра Сагайдачного / И. Каманин. - К., 1901. - С. 3.
14. Ф. 123. - Сношения России с Крымом. - Описание 1. - 1629. - № 9. - Отписки послов. - С. 18; Новосельский А. А. Борьба Московского государства с татарами в первой половине XVII в. / А. А. Новосельский. - М.-Л., 1948. - С. 116.
15. Новосельский А. А. Указ. праця. - С. 116.
16. Грушевський М. С. Указ. праця. - Т. 7. - С. 369.
17. Там само. - С. 491.
18. Там само. - С. 495.
19. Сухоруков В. Д. Историческое описание Земли Войска Донского / В. Д. Сухоруков. - Новочеркасск, 1867. - Т. 1. - С. 168.
20. Соловьев С. М. История России с древнейших времен / С. М. Соловьев. - М., 1961. - Кн. V. - Т. 9-10. - С. 203; Яворницький Д. І. Указ. праця. - Т. 2. - С. 235.
21. Грушевський М. С. Указ. праця. - К., 1996. - Т. 8. - Ч. 1. - С. 34.
22. Русская историческая библиотека. - СПб., 1906. - Т. XXIV. - Стб. 739-746.
23. Ф. 127. - Сношения России с ногайскими татарами. - Описание 1. - 1637. - № 1. - Отписки воевод. - С. 58-67, 155-191.
24. Гіря К. С. Військо Донське у політиці Б. Хмельницького: історіографія проблеми / К. С. Гіря // Історичні і політологічні дослідження. - 2003. - № 3/4 (15/16). - С. 13-18.
25. Грушевський М. С. Указ. праця. - Т. 9. - Кн. 1. - С. 254-257.

26. Там само. - С. 257.
 27. Гермайзе О. Україна та Дін у XVII ст. / О. Гермайзе // Записки Київського інституту народної освіти. - К., 1928. - Кн. 2. - С. 154.
 28. Воссоєдинение Украины с Россией : документи и материалы в 3-х тт. - М. : Изд-во Акад. наук СССР, 1953. - Т. 1. - С. 292.
 29. Абаза К. Казаки. Донцы, уральцы, кубанцы, терки / К. Абаза. - СПб., 1894.
 30. Там само. - С. 7.
 31. Жукович П. Сеймовая борьба православного западно-русского дворянства с церковной унией / П. Жукович. - СПб., 1904. - Вып. 2. - С. 82.
 32. Там само. - С.9 б.
 33. Быкадоров В. Былое Дона / В. Быкадоров. - СПб., 1908.
 34. Там само. - С. 106.
 35. Там само. - С. 110.
 36. Савельев Е. П. Типы донских казаков и особенности их говора / Е. П. Савельев - Новочеркасск, 1908. - С. 112.
 37. Там само. - С. 120.
 38. Томашівський С. Межи Пилявцями і Зборовом / С. Томашівський // Жерела до історії України-Руси. - Львів, 1913. - Т. 6. - С. 3-67.
 39. Там само. - С. 34.
 40. Там само.
 41. Любавский М. Наступление на степь / М. Любавский. - М., 1915.
 42. Там само. - С. 27.
 43. Брехуненко В. А. Стосунки українського козацтва з Доном / В. А. Брехуненко. - К. : Зап, 1998. - 328 с.

K. Giria

HISTORIOGRAPHY QUESTION RELATIONSHIP ZAPOROZH AND DON COSSACKS (THE END OF XV - BEGINNING OF XVIII C.) AT THE TURN OF XIX-XX CENTURIES

In the given article the author using material of historiographic sources views the development of historiography of Ukrainian-Don correlations (the end of XVth - the beginning of XVIIIth cent.) from the end of XIX till the beginning of XX c. This article has been depicted on the base of the complex analysis of the works by Ukrainian and Russian authors from the end of XIX th till the beginning of the XX th cent. The main aspects of research of this problem in the Russian and Ukrainian historiography have been depicted. The peculiarities of showing of the correlations between Zaporozh and Don Cossacks in historical literature have been analysed, the contribution of different authors at the investigations of the given problem has been shown. Author has depicted the results of investigations of the correlations between Zaporozh and Don Cossacks on the given period of development of historiography.

Key words: Zaporozh and Don Cossacks, the historiography, historiographic sources.

© К. Гіря

Надійшла до редакції 30.04.2012

УДК 94 (438)

СХІДНИЙ НАПРЯМОК У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ

ВОЛОДИМИР КОМАР,

доктор історичних наук, доцент, завідувач кафедри історії слов'ян

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Розкрито процес формування східної політики Польщі в період середньовіччя, метою якої було приєднання українських, литовських і білоруських земель. Показано ідеологічне підґрунтя цієї політики, проаналізовано законодавчі акти та угоди, які допомагали їй реалізувати. Автор доходить висновку, що в боротьбі з Росією за гегемонію в Східній Європі Річ Посполита не витримала конкуренції, однак Ягайлонська традиція живила уяву наступних поколінь польських патріотів і стала дороговказом у зовнішній політиці відродженої Польщі в період між двома світовими війнами.

Ключові слова: федералізм, сарматизм, Ягайлони, Ягайлонська ідея, Гадяцька унія.

Постановка проблеми та стан її вивчення. Польська історична традиція виділяє дві основні парадигми зовнішньої політики, названі відповідно до двох головних правлячих династій середньовіччя - П'ястівську і Ягайлонську. Польща П'ястівська -

національна держава однієї польської нації. Польща Ягайлонська - багатонаціональна федеративна держава з домінуванням польської нації [1, к. 139]. Перша виступала за встановлення активних відносин із Німеччиною, незалежно від того, чи були ці